

Nr 184.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att till clearingkassa för kaffe överföra tull, tilläggstull och skatt å kaffe m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a och 2:a avd.)

I propositionen nr 215 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 21 oktober 1949, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1950 i den utsträckning Kungl. Maj:t finner lämpligt besluta om överförande av tull, tilläggstull och skatt å kaffe till clearingkassa för kaffe.

I propositionen nr 217 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 21 oktober 1949, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsbuvntioneringen under budgetåret 1949/50, som i nämnda statsrådsprotokoll angivits,

dels ock å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

a) till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor,

b) till Prisnedsättning å vissa livsmedel ett reservationsanslag av 63 000 000 kronor och

c) till Prisclearing å kaffe ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Osvald m. fl.* (I: 338) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson i Kastanjegården m. fl.* (II: 433), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå det i propositionen nr 217 framlagda förslaget att bereda Kungl. Maj:t möjlighet att återinföra systemet med förmalningsersättning för vete och råg,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 341) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 437), i vilka hemställts,

a) att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 217 beakta vad i motionerna anförts,

b) att riksdagen måtte avslå i propositionen innefattat äskande om ett belopp av 58 milj. kronor för prisnedsättning på mjöl, ost och fläsk samt om

så befinnes nödvändigt göra de förändringar i anslagsbeteckningar och anslagsbestämningar för begärt anslag till subventionering av införseln av vissa varor, som i motionerna angivits, samt

c) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att under vårsessionen 1950 få sig förelagd en plan för en ekonomisk politik, som kan leda till ett fritt ekonomiskt system efter utgången av år 1950;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Heiding m. fl.* (I: 342) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund i Rådum m. fl.* (II: 438), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 217 måtte dels avslå förslaget om återinförande av förmalningsersättning för vete och råg, dels uttala att den föreslagna subventionen av fläskpriset i stället lägges på osten;

dels en inom andra kammaren av herr *Christenson i Malmö m. fl.* väckt motion (II: 434), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 217 måtte besluta, att med anledning av kronans devalvering subventionsåtgärder böra tillgripas, så att prisnivån för bensin och övriga drivmedel för motorfordon återställes till samma höjd som före devalveringen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén m. fl.* (I: 340) och den andra inom andra kammaren av herr *Ståhl m. fl.* (II: 435), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionerna nr 215, 216 och 217 måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om tillsättande av en opolitisk expertkommitté med uppdrag att snarast verkställa utredning för subventionssystemets snara avveckling och klarläggande av de alternativa följdverkningarna.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena hänvisas till motionerna I: 341, II: 433, II: 434, II: 435 och II: 438.

Propositionen nr 215.

I propositionen nr 215 lämnas inledningsvis en redogörelse för den i augusti 1949 företagna avstämningen av 1949 års nationalbudget mot den faktiska utvecklingen. Efter anmälan av den i september samma år träffade principuppställningen mellan regeringen och arbetsmarknadens samt jordbrukets organisationer beträffande stabiliseringspolitiken under år 1950 upptages till behandling det i viss mån nya läge med avseende å förutsättningarna för en fortsatt prisstabilitet, som uppkommit genom den partiella devalveringen av den svenska kronan den 19 september 1949. Beträffande huvudlinjerna i resultaten av verkställda utredningar rörande devalveringens verkningar på den svenska prisnivån har *chefen för finansdepartementet* anfört huvudsakligen följande.

Den partiella devalveringen av den svenska kronan medför stegrade kostnader i kronor räknat för vissa delar av vår import och utgör därmed i viss mån en komplikation i stabiliseringspolitiken.

Den hittillsvarande inkomststabiliseringen har varit knuten till förutsättningen att levnadskostnaderna i allt väsentligt icke stegras. Den fort-

satta inkomststabilitet, som synes erforderlig under det kommande året, synes icke heller kunna åvägbringas med mindre denna förutsättning allttjämt kan upprätthållas. Om importprisstegringar sloge igenom i form av höjda levnadskostnader, skulle underlaget för en fortsatt inkomststabilisering rubbas. Den av devalveringsprisstegringen betingade ökningen av levnadskostnaderna skulle i första hand leda till att den automatiska lönerörligheten för statstjänstemän m. fl. sattes i funktion. En fortsatt inkomststabilisering för de stora samhällsgrupper, för vilka lönerna bestämmas avtalsmässigt, synes under sådana förhållanden icke möjlig. Ett villkor för de olika samhällsgruppernas anslutning till en stabilisering av inkomstläget har varit, att inkomststabiliseringen omfattar alla grupper i samhället. En levnadskostnadsökning med därav betingad automatisk inkomststegring för vissa grupper skulle med säkerhet beteckna inledningen till en allmän höjning av den nominella inkomstnivån. Detta skulle i sin tur leda till ett ökat tryck på prisnivån. Betingelserna för en ny, successiv pris- och lönestegringsprocess skulle därmed vara för handen.

Den förändring i vårt läge, som devalveringen inneburit, synes dock icke böra föranleda en förändring av vår ekonomiska politik. Med hänsyn till de resultat, som hittills uppnåtts, synas starka skäl allttjämt föreligga, att upprätthålla en fortsatt stabiliseringspolitik. Det torde finnas anledning förvänta, att den av devalveringen föranledda prisstegringen i viss mån kan vara av övergående art. Det synes icke uteslutet, att de prissänkningstendenser på världsmarknaden, som gjort sig gällande under det senaste året, visa sig vara av sådan styrka, att de även fortsättningsvis komma att göra sig gällande, om än tillfälligt avbrutna till följd av valutadevalveringarna. Jag vill i detta sammanhang erinra om att i samband med tullförhandlingarna i Annecy preliminär överenskommelse träffats rörande vissa tull-sänkningar, vilka riksdagen senare kommer att få taga ställning till. De strävanden till främjande av handeln mellan Marshall-länderna, som nu pågå, ha vidare ansetts kunna komma att leda till ett ökat varuutbyte med ökad konkurrens och därmed prissänkningar som följd. Om den av devalveringen betingade omedelbara prisstegringen nu tillåtes slå igenom i full utsträckning på levnadskostnaderna, skulle detta kunna innebära, att även prisstegringar av mera tillfällig art skulle leda till en höjning av den svenska pris- och kostnadsnivån, vilken lätt skulle kunna bli bestående. Vår internationella konkurrensförmåga skulle därigenom allvarligt försämras.

För exportindustriens vidkommande innebär devalveringen förbättrade avsättningsförhållanden närmast i de länder, som icke devalverat eller gjort detta i mindre utsträckning än Sverige. Även om hänsyn toges till den kostnadsökning, som kan föranledas av importfördyringen, kunna ökade vinster uppkomma. Hänsyn härtill torde få tagas bland annat vid övervägandena rörande fortsatt vinstutdelningsbegränsning och avsättning till spärrkonto.

Förutsättningar av en fortsatt stabiliseringspolitik kunna skapas genom införandet av subventioner på vissa områden. Även en fortsatt effektiv priskontroll utgör självfallet ett viktigt led härutinnan. Jag torde få erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 7 oktober 1949, med hänsyn till de särskilda förhållanden som uppkommit i samband med nedsättningen av den svenska kronans yttre värde, bemyndigat de prisreglerande myndigheterna att intill utgången av innevarande år göra avsteg från tillämpningen av återanskaffningsprincipen, i den mån därigenom prishöjningar på viktiga konsumtionsvaror kunna förhindras utan att vederbörande producenters eller återförsäljares behöriga intressen åsidosättas. I samma beslut har Kungl. Maj:t förklarat sig vilja främdeles, efter framställning av priskontrollnämnden, meddela beslut huruvida bemyndigandet skall gälla

även efter utgången av 1949. Denna åtgärd är avsedd att vara av tillfällig natur och bör kunna avvecklas i den mån en ny prisstabilitet uppnåtts. Det bör i detta sammanhang erinras om att det åligger priskontrollen att, med tillämpning av gällande provisoriska direktiv för den prisreglerande verksamheten, i all möjlig utsträckning åstadkomma prissänkningar genom utnyttjandet av övernormala vinster och marginaler och i fall av monopolistiskt bestämd prissättning.

Den av devalveringen framkallade prisstegringstendensen avses i huvudsak böra motverkas genom tillgripandet av subventionsåtgärder innefattande såväl utvidgning av redan utgående subventioner som införande av nya dylika. Här om anförs chefen för finansdepartementet följande.

De principiella betänkligheterna mot en subventionering har understruktits vid varje tillfälle, då riksdagen haft att taga ställning till frågan om anvisande av medel till subventionering av införseln av vissa varor under folkhushållningsdepartementets huvudtitel och de torde icke här behöva ytterligare utvecklas. Emellertid kunna särskilda förhållanden föreligga som göra en subventionering motiverad trots de invändningar ur principiell synpunkt, som kunna resas däremot. I rådande läge torde särskild hänsyn böra tagas till följande omständigheter.

Man får utgå från att det internationella prisläget en tid framöver kommer att kännetecknas av en betydande oklarhet. Såsom jag redan i det föregående antytt, torde man kunna räkna med att den av devalveringen betingade importprisstegringen beträffande vissa marknader och till viss grad är av övergående natur. I fråga om vissa spekulativt betonade prisstegringar i omedelbar anslutning till den allmänna valutadevalveringen torde en relativt snabb återgång kunna förväntas. Det är icke heller uteslutet, att vissa ytterligare länder så småningom kunna bli nödsakade att företaga en devalvering. Å andra sidan torde böra framhållas, att på något längre sikt även inflatoriska tendenser med stegrade exportpriser kunna komma att göra sig gällande i devalverande länder, därest den av devalveringen framkallade importfördyringen tillåtes medföra en mera allmän höjning av pris- och lönenivåerna.

En subventionering tills vidare av de importprisstegringar, som i mera väsentlig grad påverka levnadskostnaderna, synes erbjuda möjligheter till en smidig anpassning till prisförändringarna på världsmarknaden inom ramen för ett fast pris inom landet. Därigenom undvikas kastningar i den inhemska prisnivån. Vid inträdande prisförändring kan en häremot svarande motvägande ändring i den utgående subventionen omedelbart företagas. En successiv anpassning av subventionen kan även ske i mån av en förbättring av dollarbalansen med därav följande möjligheter till överflyttning av inköp från dyrare till billigare marknader.

Möjligheterna att genom en subventionering motväga devalveringens återverkningar på levnadskostnaderna äro emellertid i viss mån begränsade. Det synes knappast möjligt, bland annat av tekniska skäl, att genomföra en subventionering, som omfattar alla de importvaror, vilkas priser äro av någon betydelse för levnadskostnaderna. På vissa punkter får man därför räkna med att inträdande importprisstegringar komma att slå igenom på levnadskostnaderna. Med hänsyn härtill kunna vissa ytterligare, kompenserande subventionsåtgärder komma att erfordras för att den nödvändiga stabiliteten i levnadskostnaderna skall kunna ernås. Dessa åtgärder torde i så fall böra avvägas på ett sådant sätt att de åstadkomma ett önskvärt ökat indexutrymme och därigenom neutralisera såväl en säsongmässig uppgång av vissa priser som nu oförutsebara sekundära verkningar av devalveringen.

De i nuvarande läge erforderliga kompensera prissänkningarna på vissa varuområden kunna åstadkommas ej blott genom subventionering utan även genom slopande eller sänkning av vissa indirekta skatter. De indirekta skatterna äro emellertid föremål för översyn av den pågående skatteutredningen och resultaten av denna utrednings övervägande synas icke böra föregripas genom att några förslag i angivna hänseenden nu framläggas. Det torde bliva anledning att återkomma till dessa frågor i statsverkspropositionen till nästkommande års riksdag.

Vissa utredningar ha verkställts rörande devalveringens verkningar på den svenska prisnivån.

De verkställda utredningarna ge sammanfattningsvis vid handen, att levnadskostnaderna — under förutsättning att inga särskilda åtgärder i prisnedhållande syfte vidtagas — kunna antagas undergå en ökning, som kan uppskattas till omkring $1\frac{1}{2}$ procent, motsvarande omkring $2\frac{1}{2}$ enheter i socialstyrelsens levnadskostnadsindex med år 1935 som bas. Denna stegring skulle emellertid icke komma att inträda omedelbart utan ske successivt under viss tidrymd. De varuslag, som i främsta rummet kunna förväntas betinga en uppgång i levnadskostnaderna, äro kaffe, tobak, bränsle, hudar och bomull. I fråga om vissa varor, som för närvarande äro föremål för clearingförfarande från livsmedelskommissionens sida eller för centrala inköp av Svenska spannmålsaktiebolaget, exempelvis konstgödselmedel samt spannmål och fodermedel, föreligga möjligheter att genom utvidgat clearingförfarande respektive med anlåtande av anslaget till kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet bibehålla oförändrade priser. Berörda frågor komma senare denna dag att anmälas av chefen för jordbruksdepartementet.

Beträffande en del andra varor av större betydelse i importen såsom oljor, kemikalier, kautschuk, bomullsgarner, tackjärn, handelsjärn och metaller har pristendensen under det senaste året varit fallande. De prisstegringar, som kunna inträda på dessa varor, motvägas därför åtminstone i huvudsak av tidigare skedda sänkningar. En prisuppgång på dessa områden kan antagas i väsentlig grad komma att innebära ett återförande av prisnivån till läget för ett år sedan. Då de under senaste året skedda råvaruprissänkningarna i allmänhet icke torde ha slagit igenom på färdigvarornas priser, synas eventuella prishöjningar på här angivna områden spela en underordnad roll med hänsyn till den allmänna prisnivån och särskilt till levnadskostnadsnivån.

Resultaten av de verkställda utredningarna tyda närmast på att de mera omedelbara verkningarna av devalveringen på den svenska prisnivån bliva begränsade. Av väsentlig betydelse härvidlag är självfallet den höga grad av självförsörjning på livsmedelsområdet, som föreligger i vårt land. Av betydelse är vidare, att vår import från dollarländerna till följd av dollarbristen starkt begränsats. Den import därifrån, som äger rum, omfattar i stor utsträckning råvaror och maskiner, som i relativt ringa grad påverka den allmänna prisnivån och särskilt levnadskostnaderna.

I fråga om priserna på tobak torde böra nämnas, att tobaksmonopolet sedan en lång följd av år tillämpat återanskaffningsprisprincipen vid kalkyleringen av tobaksvarornas utförsäljningspriser. Med hänsyn till USA-råtabakens stora andel i tobaksmonopolets tillverkningar skulle med tillämpning av sagda princip devalveringen medföra fördyring av tobaksmonopolets tillverkningskostnader, en fördyring som vid oförändrad prissättningsmetod i sin tur skulle föra med sig icke oväsentliga prishöjningar å tobaksvarorna. Att någorlunda exakt fastställa merkostnaden för tobaksmonopolet på grund av devalveringen är icke möjligt, förrän klarhet erhållits om prisutveckling-

en på de olika rå tobaksmarknaderna både i USA och övriga delar av världen. Om man emellertid räknar med att priserna i dollar på rå tobaksmarknaderna i USA bliva oförändrade efter devalveringen, torde enligt uppgift av tobaksmonopolet merkostnaden under år 1950 för den nordamerikanska andelen i rå tobaksförbrukningen röra sig om cirka 8 miljoner kronor.

Det bör emellertid beaktas, att tobaksmonopolets lager av rå tobak vid utgången av innevarande år äro av sådan storleksordning, att de beräknas vid oförändrad konsumtion genomsnittligt motsvara ungefär $1\frac{3}{4}$ års förbrukning. Med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande läge undvika en prishöjning å tobak och mot bakgrunden av anförda uppgifter rörande lagerställningen synes den hittills av tobaksmonopolet tillämpade återanskaffningsprisprincipen tills vidare kunna sättas ur kraft i likhet med vad som — med stöd av Kungl. Maj:ts förut omnämnda bemyndigande å de prisreglerande myndigheterna att i vissa fall göra avsteg från återanskaffningsprisprincipen — kan komma att gälla för andra delar av näringslivet. Med hänsyn härtill torde några särskilda åtgärder för att motverka en prisstegring på tobaksvaror av inhemsk tillverkning tills vidare icke vara erforderliga.

I propositionen nr 215 har chefen för finansdepartementet vidare förordat borttagande tills vidare av den nu utgående margarinaccisen av 8 öre för kilogram i syfte att därigenom i motsvarande mån minska anspråken på clearingkassan för fettvaror.

Propositionen nr 217.

I syfte att motverka den höjning av konsumentprisnivån, som eljest skulle bli en följd av kronans devalvering, föreslås i propositionen nr 217 dels en utvidgning av importsubventioneringen av vissa varor, innefattande även subventionering av hushållens bränslekostnader, dels prissänkning å vissa inom landet producerade livsmedel genom anlåtande av statliga bidrag, dels ock en utvidgning av systemet med prisclearing till att omfatta även kaffe.

T. f. chefen för folkhushållningsdepartementet har anført bland annat följande.

Redan 1948 års beslut om fortsatt importsubventionering samt subventionering av hushållens bränslekostnader under budgetåret 1948/49 grundades på nödvändigheten av att åstadkomma en sådan stabilisering av levnadskostnaderna, som var en förutsättning för den då inledda stabiliseringspolitiken. Även då dessa spörsmål behandlades i våras fästes avgörande vikt vid lönestabiliseringens beroende av en motsvarande stabilisering av priserna. Enligt min mening är detta samband allttjämt av avgörande betydelse vid utformningen av fortsatta åtgärder på detta område.

Sedan fullmäktige i riksbanken den 19 september 1949 beslutat höja växelkursen mellan svenska kronor och amerikanska dollar från 3,60 till 5,18 kronor per dollar, måste man räkna med en höjning av priserna på vissa importvaror. Uppenbart är emellertid att ett fasthållande vid stabiliseringspolitiken förutsätter längre gående åtgärder för en stabilisering av importvarupriserna än de av riksdagen tidigare lämnade bemyndigande innefatta. Det synes sålunda sannolikt, att importpriserna på de nu subventionerade varorna, bomull och hudar, i varje fall temporärt komma att

stiga, varför ett bibehållande av kalkylpriserna förutsätter en ökning av subventionsbeloppet. Det kan även visa sig nödvändigt att utsträcka subventioneringen till att omfatta andra varugrupper. Med hänsyn till den alltför jämt rådande ovissheten om prisutvecklingen är det för närvarande icke möjligt att närmare ange de varuslag, som härvid böra komma i fråga. På samma sätt som hittills varit fallet bör emellertid subventioneringen begränsas till att avse sådana importerade råvaror eller intill råvarustadiet stående varor, vilkas priser utöva ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet, dock med möjlighet för Kungl. Maj:t att i fall, där särskilt starka prispolitiska skäl kunna anföras, förordna om importsubvention även av andra än nu angivna varuslag. Subventionsåtgärder böra kunna vidtagas endast efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Kungl. Maj:t bör därvid på samma sätt som hittills skett meddela närmare föreskrifter om subventioneringens utformning i detalj. En redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder bör även föreläggas 1950 års riksdag.

För nu ifrågakommande ändamål finnes för budgetåret 1949/50 disponibelt ett sammanlagt belopp av omkring 28 000 000 kronor. Hur mycket som härutöver kommer att erfordras för den utvidgning av subventioneringen, som jag förordat, kan för närvarande icke mera exakt angivas. Jag räknar emellertid med att ett ytterligare belopp av 90 000 000 kronor skall vara tillfyllt för ändamålet. Jag förutsätter härvid, att jämväl kostnaderna för erforderlig subventionering av hushållens bränslekostnader skola få bestridas från detta anslag.

Risk föreligger emellertid att en alltför långt gående subventionering av ett relativt begränsat antal importvaror kan medföra en alltför stark förskjutning av prisrelationerna. På grund härav synes det önskvärt att möjligheter öppnas att utsträcka subventionsförfarandet över ett mera vidsträckt område. Särskilt synas i detta sammanhang livsmedelspriserna böra beaktas.

Under krigsåren tillämpades sedan hösten 1940 ett system med s. k. förmalningsersättning. Dessa ersättningar, vilka utbetalades till kvarnarna för av dem förmalen spannmål, utgingo till och med förmalningsåret 1943/44 för såväl handelsförmalning som löneförmalning. Från och med år 1944/45 begränsades de emellertid till att avse endast handelsförmalning. Kungl. Maj:t torde nu böra beredas möjlighet att, om förhållandena föranleda därtill, återinföra dessa ersättningar vid handelsförmalning av vete och råg. Därest ersättningen komme att bestämmas till sju kronor för deciton, skulle detta möjliggöra en sänkning av mjölpriset med 9 öre för kilogram. Kostnaden för en förmalningsersättning av denna storlek kan beräknas uppgå till 46 000 000 kronor för helt budgetår. För den återstående delen av innevarande budgetår erfordras för ändamålet 31 000 000 kronor, varför ett anslag å detta belopp torde få äskas av riksdagen.

Vidare synes en sänkning av priserna på fläsk och ost kunna ifrågakomma. Kostnaden härför skulle, därest sänkningen antages utgöra omkring 20 öre för kilogram för fläsk och omkring 30 öre för kilogram för ost, uppgå till i runt tal 41 000 000 kronor för helt år eller ungefär 27 000 000 kronor för återstoden av budgetåret.

Man måste härutöver räkna med att ett tillskott kan visa sig behövt till den av livsmedelskommissionen förvaltade clearingkassan för kolonialvaror. Särskilt bör uppmärksammas det medelsbehov, som kan uppstå till följd av import av köttvaror och socker från icke devalverande länder. Jag räknar med att ett belopp av 5 000 000 kronor skall vara tillräckligt för att tillgodose nu ifrågakommande behov under återstoden av innevarande budgetår.

För prisnedsättning å vissa livsmedel skulle sålunda enligt de av mig

nu angivna riktlinjerna erfordras sammanlagt (31 000 000 + 27 000 000 + 5 000 000 =) 63 000 000 kronor. Ett reservationsanslag å detta belopp torde därför nu böra äskas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma i vad mån och på vad sätt medlen skola användas för nu angivna syften.

I syfte att neutralisera devalveringens återverkningar på konsumentprisivån torde vidare förfarandet med prisclearing böra utvidgas till att omfatta även kaffe. För detta ändamål bör inom livsmedelskommissionen inrättas en särskild clearingkassa för kaffe. På föredragning av chefen för finansdepartementet har Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutat att för riksdagen framlägga proposition angående bemyndigande att till en sådan clearingkassa överföra intäkterna av tullen, tilläggstullen och skatten å kaffe. Dessa medel böra sålunda användas för att hålla nere konsumentpriset på kaffe. Då de intäkter, som på detta sätt tillföras kassan, emellertid icke komma att förslå för att hålla kaffepriset på oförändrad nivå, vilket bör vara riktpunkten för handhavandet av denna clearing, torde ytterligare medel böra tillföras kassan. För detta ändamål erfordras ett särskilt anslag av 17 000 000 kronor.

Utskottet.

Såsom chefen för finansdepartementet framhållit har den hittillsvarande inkomststabiliseringen varit knuten till förutsättningen att levnadskostnaderna i allt väsentligt icke stegrades. Den vidtagna devalveringen av den svenska kronan medför emellertid stegrade kostnader i kronor räknat för vissa delar av vår import med höjande inverkan på den svenska pris- och kostnadsnivån. Om importprisstegringen sloge igenom i form av höjda levnadskostnader skulle underlaget för en fortsatt inkomststabilisering rubbas.

Utskottet är ense med chefen för finansdepartementet därom, att den förändring i vårt läge, som devalveringen inneburit, icke synes böra få leda till en förändring i vår ekonomiska politik utan att starka skäl alltjämt föreligga för stabiliseringspolitikens upprätthållande.

För att motverka den av devalveringen framkallade prisstegringstenden sen har chefen för finansdepartementet förordat tillgripandet av direkta subventionsåtgärder, innefattande såväl utvidgning av redan utgående subventioner som införande av nya dylika.

Riksdagen har tidigare — då fråga varit om anvisande av medel under folkhushållningsdepartementets huvudtitel för subventionering av införseln av vissa varor — visserligen godtagit införandet av ett subventioneringsförfarande i av Kungl. Maj:t föreslagen omfattning, men samtidigt uttalat sina principiella betänkligheter mot subventioneringen. I anledning av Kungl. Maj:ts i föreliggande propositioner framställda förslag har utskottet funnit sig böra understryka det principiellt betänkliga i de ifrågasatta subventioneringsåtgärderna. På grund av de särskilda förhållanden, som genom den svenska kronans devalvering uppkommit, har utskottet emellertid funnit sig böra godtaga att dylika åtgärder i prisnedhållande syfte nu vidtagas.

Den av devalveringen direkt föranledda höjningen av socialstyrelsens levnadskostnadsindex med år 1935 som bas har beräknats till i runt tal 2½

enheter. De varuslag, som i främsta rummet kunna förväntas betinga en uppgång i levnadskostnaderna, äro kaffe, tobak, bränsle, hudar och bomull.

De åtgärder, som i förevarande propositioner förordas beträffande importvarorna innebära, att inom livsmedelskommissionen inrättas en clearingkassa för kaffe, vilken tillföres dels intäkterna av tull, tilläggstull och skatt å kaffe, dels ock ett anslag till prisclearing å kaffe av 17 000 000 kronor, allt i syfte att hålla kaffepriset på oförändrad nivå, att i beaktande av tobaksmonopolets lager av råtobak vid utgången av innevarande år och med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande läge undvika en prisförhöjning å tobak den av tobaksmonopolets hittills tillämpade återanskaffningsprisprincipen tills vidare sättes ur kraft, att utöver för budgetåret 1949/50 nu disponibelt belopp av 28 000 000 kronor för subventionering av bomull och hudar anvisas ytterligare ett anslag av 90 000 000 kronor till subventionering av införseln av vissa varor för dels ökad subventionering av bomull och hudar, dels ock subventionering av såväl andra varugrupper, vilkas priser utöva ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet, som av hushållens bränslekostnader samt att ett belopp av 5 000 000 kronor anvisas såsom tillskott till den av livsmedelskommissionen förvaltade clearingkassan för kolonialvaror för att tillgodose det medelsbehov, som kan uppstå till följd av import av köttvaror och socker från icke devalverande länder.

Ändringen av grunderna för prissättningen på tobaksvaror samt införande av clearingen på kaffe beräknas tillsammans neutralisera en indexstegring med ungefär 1 enhet, importsubventioner å bomull, hudar och hushållsbränsle med ytterligare 1 enhet.

Av de föreliggande motionerna berör allenast motionen II: 434 Kungl. Maj:ts förslag i nu avhandlade delar.

Utskottet har vid sin prövning av omförmälda, av Kungl. Maj:t förordade åtgärder funnit sig böra tillstyrka bifall till desamma. Det i motionen II: 434 framställda yrkandet — vilket till sitt syfte sammanfaller med vissa till bevillningsutskottet hänvisade motioner om nedsättning av bensinskatten — har utskottet icke ansett sig i nu föreliggande läge böra tillstyrka. Utskottet utgår emellertid ifrån att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på de i motionen berörda spörsmålen.

I detta sammanhang får utskottet meddela, att i en från folkhushållningsdepartementet till utskottet överlämnad, den 17 november 1949 dagtecknad promemoria framhållits, att den sedan avlämnandet av propositionen nr 217 inträdda prisstegringen på kaffe medfört, att subventionsbeloppen komma att väsentligt ökas om kaffepriset skulle hållas oförändrat. Med hänsyn till den ovisshet, som för närvarande vidlåder beräkningarna rörande subventionsbehovet för kaffe anser sig utskottet böra förordna, att riksdagen lämnar Kungl. Maj:t bemyndigande att när de till prisclearing å kaffe avsedda medlen förbrukats i fortsättningen använda erforderliga medel från ovannämnda anslag av 90 000 000 kronor till subventionering av införseln av vissa varor jämväl för subventionering av kaffe.

Chefen för finansdepartementet har vidare framhållit, att det bland annat

av tekniska skäl knappast syntes möjligt att genomföra en subventionering, som omfattade alla de importvaror, vilkas priser vore av någon betydelse för levnadskostnaderna. På vissa produkter måste man därför räkna med att inträdande importprisstegringar komme att slå igenom på levnadskostnaderna. Med hänsyn härtill har chefen för finansdepartementet ansett att vissa ytterligare kompenserande subventionsåtgärder komme att erfordras för att den nödvändiga stabiliteten i levnadskostnaderna skulle kunna ernås.

I detta syfte har t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet i propositionen nr 217 föreslagit vissa åtgärder för sänkning av livsmedelspriserna. Sålunda borde möjlighet nu beredas Kungl. Maj:t att, om förhållandena därtill föranledde, återinföra förmalningsersättningen vid handelsförmalning av vete och råg, varvid, därest ersättningen komme att bestämmas till sju kronor för deciton, detta skulle möjliggöra en sänkning av mjölpriset med 9 öre för kilogram. Kostnaden för en förmalningsersättning av denna storlek har för den återstående delen av innevarande budgetår beräknats till 31 000 000 kronor.

Vidare har t. f. departementschefen ansett att en sänkning av priserna på fläsk och ost kunde ifrågakomma; antoges sänkningen utgöra omkring 20 öre för kilogram för fläsk och 30 öre för kilogram för ost uppginge kostnaderna för återstoden av budgetåret 1949/50 till 27 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t har hemställt, att för här omförmälda ändamål måtte beräknas medel under det äskade reservationsanslaget till prisnedsättning å vissa livsmedel.

Ifrågavarande belopp jämte den del av det i det föregående omnämnda anslaget av 90 000 000 kronor, som icke avsetts för subventionering av bomull och hudar, ävensom det likaledes i det föregående angivna beloppet av 5 000 000 kronor beräknas möjliggöra en sänkning av levnadskostnadsindex med omkring $1\frac{1}{2}$ enheter.

Motionsvis har yrkats dels i motionerna I: 338 och II: 433 avslag å förslaget om återinförande av systemet med förmalningsersättningar, dels i motionerna I: 341 och II: 437, punkterna a) och b), avslag å samtliga Kungl. Maj:ts här ovan angivna förslag, dels ock i motionerna I: 342 och II: 438 avslag å förslaget om återinförande av förmalningsersättningarna för vete och råg, varjämte i sistnämnda motioner tillika hemställt, att riksdagen måtte uttala sig för att den föreslagna subventionen av fläskpriset i stället skulle läggas på osten.

Beträffande frågan om återinförande av förmalningsersättning vid handelsförmalning av vete och råg vill utskottet för sin del framhålla, att utskottet hyser en viss tvekan om lämpligheten av en dylik åtgärd, särskilt med hänsyn till de nackdelar som enligt vad tidigare erfarenheter visat synas vara förknippade med ifrågavarande system. Därest det emellertid — ur synpunkten av den effekt man önskar uppnå i prissänkande syfte för att åstadkomma den nödvändiga stabiliseringen i levnadskostnaderna — skulle bliva ofrånkomligt att återinföra nämnda ersättning, anser utskottet likväl att en dylik åtgärd bör tillgripas först sedan andra prissänkande utvägar

överbägts och icke visat sig framkomliga. Enligt utskottets mening är det angeläget, att ett återinfört dylikt subventionssystem så snart omständigheterna det medgiva avvecklas.

Utskottet får framhålla, att en subventionering av fläsk i syfte att ernå ovan angivna prissänkande effekt utan tvivel spelar en icke oväsentlig roll. På grund härav anser utskottet, att man i nuvarande läge torde böra räkna med en subventionering av såväl fläsk som ost. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t vid den omprövning Kungl. Maj:t kommer att ägna förevarande spörsmål till bedömande upptager frågan om den lämpliga avvägningen av fläsksubventioneringens storlek i förhållande till andra livsmedelssubventioner såsom t. ex. ostsubventioneringen.

I detta sammanhang får utskottet även framhålla, att sådana varor som socker, havregryn samt spis- och knäckebröd kunna ifrågakomma vid prövningen av livsmedelssubventionernas omfattning.

Emot storleken av de av Kungl. Maj:t för nu omförmälda olika ändamål äskade anslagsbeloppen har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Samtliga subventionsåtgärder torde böra vidtagas endast efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall fattade beslut. I anslutning till vad t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet därom anfört förutsätter utskottet, att redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder kommer att föreläggas 1950 års riksdag.

På grund av den ståndpunkt utskottet sålunda intagit avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 338 och II: 433, I: 341 och II: 437, punkterna a) och b), samt I: 342 och II: 438.

I propositionen nr 215 har chefen för finansdepartementet anmält, att statens livsmedelskommission ifrågasatt borttagande av den nu utgående margarinaccisen å 8 öre per kilogram, i syfte att därigenom i motsvarande mån minska anspråken på clearingkassan för fettvaror. Departementschefen har förordat en dylik åtgärd.

Utskottet har för sin del icke funnit anledning till erinran mot den sålunda föreslagna åtgärden.

Det i motionerna I: 340 och II: 435 framställda yrkandet anser utskottet sig icke böra biträda. Utskottet utgår nämligen från, att de i motionerna berörda spörsmålen redan äro föremål för uppmärksamhet från Kungl. Maj:ts sida, varför någon skrivelse i ämnet icke synes påkallad.

Av i huvudsak samma skäl, som nyss omförmäls, finner utskottet även det i motionerna I: 341 och II: 437 under punkten c) framställda yrkandet icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må med bifall till propositionen nr 215 bemyndiga Kungl. Maj:t att intill den 1 juli 1950 i den utsträckning Kungl. Maj:t finner lämpligt besluta om överförande av tull, tilläggstull och skatt å kaffe till clearingkassa för kaffe;

II. att riksdagen må

A. med bifall till propositionen nr 217 ävensom med avslag å motionerna I: 338 och II: 433, I: 341 och II: 437, punkten a), I: 342 och II: 438 samt II: 434 godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som av t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet angivits i statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 21 oktober 1949;

B. med bifall till propositionen nr 217 samt med avslag å motionerna I: 341 och II: 437, punkten b), å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

a) till *Subventionering av införseln av vissa varor* ett reservationsanslag av 90 000 000 kronor;

b) till *Prisnedsättning å vissa livsmedel* ett reservationsanslag av 63 000 000 kronor;

c) till *Prisclearing å kaffe* ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor;

C. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån till prisclearing å kaffe avsedda medel icke förslå för ändamålet, för subventionering av kaffe anlita medel från ovannämnda anslag av 90 000 000 kronor till subventionering av införseln av vissa varor;

III. att motionerna I: 340 och II: 435 samt I: 341 och II: 437, punkten c), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 25 november 1949.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Sven Larsson, Karl Andersson, Ohlon, Gustaf Karlsson, fröken Andersson, herrar Berling, Johan Eric Ericson, von Heland, Näsström, Bergh, Erik Gustaf Andersson och Gustav Emil Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Ward, Malmborg i Skövde, Svensson i Grönvik, Bergström, Larsson i Stockholm, Wallentheim, Lindholm, Åkerström, Petterson i Degerfors, Onsjö, Widén och Skoglund i Doverstorp.

Reservationer:

I. av herrar *Ohlon, von Heland, Gustav Emil Andersson, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Larsson* i Stockholm, *Onsjö* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om förmalningsersättning vid handelsförmalning av vete och råg samt föreslå vissa jämkningar av den ifrågasatta subventioneringen av fläsk och ost och att därför dels den del av utskottets yttrande på s. 10 och 11, som börjar med orden »Beträffande frågan» och slutar med »och II: 438», bort hava följande lydelse:

»Beträffande frågan om återinförande av förmalningsersättning vid handelsförmalning av vete och råg får utskottet framhålla, att tidigare erfarenheter visat, att ett dylikt system är förknippat med många och uppenbara nackdelar. Denna subventioneringsform medför sålunda kontrollproblem av svårbemästrat slag och organiserandet av en tämligen vidlyftig kontrollapparat. Man torde icke heller böra underskatta den risk, som föreligger för att en fodersädesreglering åter måste tillgripas för att vinna säkerhet för systemets upprätthållande i avsedd omfattning. Med hänsyn till nämnda förhållanden har utskottet icke funnit sig böra tillstyrka, att ifrågavarande subventionssystem nu återinföres.

Utskottet vill emellertid i detta sammanhang hänvisa till att andra livsmedelssubventioner kunna ifrågakomma såsom ersättning för den av utskottet avvisade brödsädesubventioneringen. I sådant avseende får utskottet nämna sådana varor som socker, havregryn samt spis- och knäckebröd. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t till bedömande upptager frågan om den lämpliga avvägningen av de av utskottet sålunda antydda subventioneringarna.

Vad angår subventionering av fläsk och ost har utskottet vid den prövning utskottet ägnat denna fråga kommit till den uppfattningen att subventionsåtgärderna lämpligen i första hand helt böra inrikta sig på subventionering av ost. Skulle emellertid en subventionering av fläsk ur synpunkten av den effekt man önskar uppnå i prissänkande syfte för att åstadkomma den nödvändiga stabiliteten i levnadskostnaderna icke kunna undvikas, torde likväl enligt utskottets mening denna subvention lämpligen böra utgå med lägre belopp än vad t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet i samband med beräkningen av kostnaderna antytt, samtidigt som ostsubventioneringen torde böra höjas utöver av departementschefen angivet subventionsbelopp. Detta synes utskottet nämligen önskvärt dels med hänsyn till att tillgången inom landet är relativt knapp beträffande fläsk men riklig med avseende å ost, dels ock för att motverka en ökad konsumtion av fläsk med åtföljande ökning av fläskimporten, något som synes utskottet angeläget att undvika.

Emot storleken av de av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppen har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Vad utskottet ovan förordat innebär, att utskottet tillstyrkt vad i motio-

nera I: 338 och II: 433 samt I: 342 och II: 438 hemställt ävensom i viss mån tillgodosett det i motionerna I: 341 och II: 437 under punkten a) framställda förslaget, medan utskottet ställt sig avvisande till det i sistnämnda motioner under punkten b) gjorda yrkandet.

Samtliga subventionsåtgärder torde böra vidtagas endast efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall fattade beslut. I anslutning till vad t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet därom anfört förutsätter utskottet, att redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder kommer att föreläggas 1950 års riksdag.»

dels ock utskottets hemställan under II A bort hava följande lydelse:

»II. att riksdagen må

A. i anledning av propositionen nr 217 samt motionerna I: 341 och II: 437, punkten a), med bifall till motionerna I: 338 och II: 433 samt I: 342 och II: 438 ävensom med avslag å motionen II:434 godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som av utskottet ovan angivits;»

II. av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh* och *Skoglund* i Doverstorp, vilka ansett, att utskottet med anslutning till vad i motionerna I: 341 och II: 437 anförts rörande subventioneringspolitiken bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om förmalningsersättning vid handelsförmalning av vete och råg samt subventionering av fläsk ävensom föreslå viss jämkning av den ifrågasatta subventioneringen av ost samt nedsättning av reservationsanslaget till prisnedsättning å vissa livsmedel med 58 000 000 kronor och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 8—11, som börjar med orden »Såsom chefen» och slutar med »och II: 438», bort hava följande lydelse:

»De i Kungl. Maj:ts förevarande propositioner nr 215 och nr 217 förordade subventionerna beträffande importvaror innebära, att inom livsmedelskommissionen inrättas en clearingkassa för kaffe, vilken tillföres dels intäkterna av tull, tilläggstull och skatt å kaffe, dels ock ett anslag till prisclearing å kaffe av 17 000 000 kronor, allt i syfte att hålla kaffepriset på oförändrad nivå, att i beaktande av tobaksmonopolets lager av råttobak vid utgången av innevarande år och med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande läge undvika en prispöjning å tobak den av tobaksmonopolet hittills tillämpade återanskaffningsprisprincipen tills vidare sättes ur kraft, att utöver för budgetåret 1949/50 nu disponibelt belopp av 28 000 000 kronor för subventionering av bomull och hudar anvisas ytterligare ett anslag av 90 000 000 kronor till subventionering av införseln av vissa varor för dels ökad subventionering av bomull och hudar, dels ock subventionering av såväl andra varugrupper, vilkas priser utöva ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet, som av hushållens bränslekostnader samt att ett belopp av 5 000 000 kronor anvisas såsom tillskott till den av livsmedelskommissionen förvaldade clearingkassan för kolonialvaror för att

tillgodose det medelsbehov, som kan uppstå till följd av import av köttvaror och socker från icke devalverande länder.

I propositionen nr 217 har t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet föreslagit vissa åtgärder för sänkning av livsmedelspriserna. Sålunda borde möjlighet nu beredas Kungl. Maj:t att, om förhållandena därtill föranledde, återinföra förmalningsersättningen vid handelsförmalning av vete och råg, varvid, därest ersättningen komme att bestämmas till sju kronor för deciton, detta skulle möjliggöra en sänkning av mjölpriset med 9 öre för kilogram. Kostnaden för en förmalningsersättning av denna storlek har för den återstående delen av innevarande budgetår beräknats till 31 000 000 kronor.

Vidare har t. f. departementschefen ansett att en sänkning av priserna på fläsk och ost kunde ifrågakomma; antoges sänkningen utgöra omkring 20 öre för kilogram för fläsk och 30 öre för kilogram för ost uppginge kostnaderna för återstoden av budgetåret 1949/50 till 27 000 000 kronor.

Kungl. Maj:t har hemställt, att för återinförande av förmalningsersättningen samt för subventionering av ost och fläsk måtte beräknas medel under det äskade reservationsanslaget till prisnedsättning å vissa livsmedel.

Ifrågavarande belopp jämte den del av det i det föregående omnämnda anslaget av 90 000 000 kronor, som icke avsetts för subventionering av bomull och hudar, ävensom det likaledes i det föregående angivna beloppet av 5 000 000 kronor beräknas möjliggöra en sänkning av levnadskostnadsindex med omkring $1\frac{1}{2}$ enheter.

Ändringen av grunderna för prissättningen på tobaksvaror samt införande av clearingn på kaffe beräknas tillsammans neutralisera en indexstegring med ungefär 1 enhet, importsubventioner å bomull, hudar och husällsbränsle likaledes ytterligare 1 enhet.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag avse att med statsmedel hålla konsumtionspriserna på en sådan nivå att levnadskostnadsindex ej överstiger 169.

Vid de förhandlingar om fortsatt stabiliseringspolitik under år 1950, som regeringen fört med de stora intresseorganisationerna, ha möjligheterna att nå deras medverkan i de fortsatta försöken att stabilisera inkomstnivån knutits till regeringsutfästelser om subventioner i mycket betydande omfattning. Regeringen har därmed ställt riksdagen inför valet att antingen vägra bifall till förutsättningarna för fortsatt inkomststabilisering eller att anslå de medel, som kunna beräknas vara erforderliga för de subventioner Kungl. Maj:t angivit såsom nödvändiga.

Utskottet finner detta anmärkningsvärt och vill fästa riksdagens uppmärksamhet på de principiella och praktiska följderna av en fortsatt utveckling i denna riktning för den prövning av statsverkets behov, som enligt grundlagen ankommer på riksdagen.

Vad den nu uppkomna situationen angår vill utskottet anföra, att utskottet icke känner sig övertygat om att icke ur stabiliseringssynpunkt — särskilt på längre sikt — säkrare överenskommelser hade kunnat uppnås. Ut-

skottet uttalar sin oro för den brist på samhällsekonomisk rörelsefrihet, som uppkommit genom regeringens sätt att inrikta de förda förhandlingarna.

Utskottet finner emellertid det genom den förda ekonomiska politiken uppkomna läget vara sådant, att det torde vara ofrånkomligt att i huvudsak anvisa de av Kungl. Maj:t i propositionen nr 217 äskade anslagen.

Vid de tidigare tillfällen, då medel för subventioner anslagits, har riksdagen uttalat sina principiella betänkligheter mot subventioneringar över huvud. Utskottet finner det icke tillräckligt att i detta sammanhang allenast hänvisa till dessa uttalanden. Nu ha föreslagits subventioner av en helt annan storleksordning än tidigare. Viktiga avsnitt av det framlagda programmet äro — av helt naturliga skäl — så löst utformade och grundade att någon säker överblick över konsekvenserna icke kan vinnas. Så kan — för att endast nämna ett exempel — ingenting med säkerhet sägas om det anslagsbehov den föreslagna subventioneringen av kaffet för med sig utom att det i propositionen nr 217 begärda anslaget av 17 000 000 kronor är alldeles otillräckligt. Någon utredning har icke förebragts om möjligheterna att utan upplåning utgiva hela det föreslagna subventionsbeloppet. Samhällsekoniskt avgörande är icke enbart befintligheten av ett budgetmässigt överskott. Även det allmännas behov av upplåning är av betydelse. Det anses troligt att redan med nu beslutade utgifter ett visst lånebehov kommer att föreligga. Att då öka detta genom nya anslag för subventioner är samhällsekoniskt betänkligt.

Förslagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 217 att med statssubventioner sänka priserna på mjöl, fläsk och ost i syfte att skapa ökat indexutrymme böra enligt utskottets mening icke bifallas.

Ett genomförande av dessa förslag skulle nämligen medföra, att ost i medeltal skulle komma att subventioneras till 20 % av sitt detaljhandelspris, fläsk till 15 % och mjöl (vetemjöl) till 16 %, att differensen mellan det ur produktionskostnadssynpunkt riktiga priset och det uttagna på viktiga jordbruksprodukter skulle öka oroväckande, att ur avvecklingssynpunkt särskilt besvärliga subventioner skulle tillskapas, samt att, när det gäller mjöl, behov av ett utvecklat kontrollsystem skulle inställa sig och när det gäller fläsk risker för återinförd ransonering uppstå. Därtill kommer att de föreslagna subventionerna skulle sätta jordbrukets utövare och anställda i ett försämrat läge i förhållande till andra yrkesgrupper, att fläsksubventionen skulle skapa ökade svårigheter för lojala slakteriidkare att hävda sig mot mindre lojala och att denna senare subvention skulle skapa ett ökat importbehov, vilket är särskilt betänkligt då denna import redan nu måste subventioneras.

Utskottet erinrar om att behovet av subventioner motiverats med att vissa priser på grund av devalveringen hota att stiga. Man bör fasthålla denna motivering och därmed anknytningen till importpriserna. Även om det för uppnående av det angivna målet blir nödvändigt att på särskilda i levnads-kostnadsindex tungt vägande importvaror subventionera djupare än devalveringen i och för sig skulle göra skäligt bör detta föredragas framför pris-

stöd åt inom landet tillverkade varor. Att detta i några fall skulle medföra subventioneringar i 'stötande' omfattning kan ej hjälpas. Endast om det visar sig att det är tekniskt omöjligt att hålla det angivna levnadskostnads-talet med importsubventioner bör subventionering av inom landet producerade varor tillgripas och i så fall under inga förhållanden subventionering av mjöl och fläsk.

Det har icke varit utskottet möjligt att nå en klar översikt över det sammanlagda subventionsbehovet under återstoden av innevarande budgetår eller över de för de olika subventionsformerna nödvändiga anslagens storlek och fördelning. Under dessa förhållanden finner sig utskottet böra avstyrka anvisande av det belopp av 58 000 000 kronor, som äskats för subventionering av mjöl, ost och fläsk. Samtidigt hemställer dock utskottet att riksdagen måtte medgiva att i Kungl. Maj:ts proposition nr 217 äskat anslag av 90 000 000 kronor till subventionering av införseln av vissa varor må användas för subventionering jämväl av införseln av andra än de i propositionen omnämnda varorna efter Kungl. Maj:ts beslut och under ovan angivna förutsättningar, också i sista hand för prisnedsättning på av Kungl. Maj:t angivna, inom landet tillverkade varor, dock icke mjöl och fläsk. Utskottet förutsätter därvid att Kungl. Maj:t, om ökat behov av medel för subventioneringar under budgetåret 1949/50 skulle anmäla sig, därom framlägger förslag i vanlig ordning och till detta fogar redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder och kostnaderna för desamma.

Emot storleken av de av Kungl. Maj:t för nu omförmälda olika ändamål äskade anslagsbeloppen har utskottet i övrigt icke funnit anledning till erinran.

Samtliga subventionsåtgärder torde böra vidtagas endast efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall fattade beslut. I anslutning till vad t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet därom anfört förutsätter utskottet, att redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder kommer att föreläggas 1950 års riksdag även om framställning till riksdagen om nya anslag för subventioner icke befinnes erforderlig.

Beträffande det i motionen II: 434 framställda yrkandet om subventionering av bensin m. m. vill utskottet framhålla, att en sänkning av bensinpriset lämpligen bör ske genom sänkning av bensinskatten.»

dels ock utskottets hemställan under II A och II B, punkten b), bort hava följande lydelse:

»II. att riksdagen må

A. i anledning av propositionen nr 217 samt motionerna I: 342 och II: 438, med bifall till motionerna I: 341 och II: 437, punkten a), samt I: 338 och II: 433 ävensom med avslag å motionen II: 434 godkänna de riktlinjer för handhavandet av importsubventioneringen under budgetåret 1949/50, som utskottet ovan angivit;

B. i anledning av propositionen nr 217 samt med bifall till motionerna I: 341 och II: 437, punkten b), å tilläggsstat

I till riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa

b) till *Prisnedsättning å vissa livsmedel* ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;»

III. av herrar *Ohlon, Malmborg* i Skövde, *Larsson* i Stockholm och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka utredning om subventioneringspolitikens avveckling och den av övergången till en friare hushållning betingade ekonomiska politikens utformning och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 11, som börjar med orden »Det i» och slutar med orden »åtgärd föranleda», bort hava följande lydelse:

»Beträffande det i motionerna I: 340 och II: 435 framställda yrkandet får utskottet erinra därom, att de föreslagna subventionerna — såsom i ovan nämnda propositioner närmare utvecklats av chefen för finansdepartementet och t. f. chefen för folkhushållningsdepartementet — äro betingade av en rad omständigheter av mer eller mindre tillfällig natur. Härvid framstår såsom särskilt betydelsefullt att genom subventionernas tillgripande förutsättningar skapas för uppnående för nästa år av överenskommelse med stats-tjänstemännens organisationer samt mellan arbetsmarknadens parter angående fortsatt lönestabilisering såsom grundval för en fortsatt prisstabilisering. Emellertid torde — såvitt nu kan bedömas — förutsättning för en förlängning av lönestoppet utöver år 1950 icke föreligga.

Utskottet vill för sin del understryka önskvärdheten av att en snar återgång till en sådan hushållning kommer till stånd, som medger större frihet för arbetsmarknadens parter och för prisbildningen, en smidigare anpassning av produktionen efter konsumtionens behov och som över huvud taget bereder ökat utrymme för fri företagsamhet med härav följande bättre förutsättningar för ett effektivt näringsliv och ekonomiskt framåtskridande.

Avvecklingen av de många olika regleringar, som för närvarande binda folkhushållningen, måste givetvis komma att medföra åtskilliga problem, som kunna påkalla samhälleliga åtgärder. Ojämnheter och spänningar torde på olika håll komma att framträda. Enligt utskottets mening synes det därför önskvärt, att härvid uppkommande problem i god tid utredas och att förutsättningarna för den ekonomiska politiken klarläggas till vägledning för den allmänna opinionen och för statsmakternas avgöranden. Vid nämnda utredning anser utskottet medverkan böra anlitas såväl av praktisk erfarenhet som av teoretisk sakkunskap. Det är jämväl angeläget att utredningens resultat, innefattande huvuddragen i den ekonomiska politik, som vid övergången synes böra följas, kan föreläggas riksdagen vid 1950 års vårsession.

På grund av vad sålunda anförts tillstyrker utskottet, i anledning av ovan nämnda motioner, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående subventionspolitikens avveckling och den av övergången till en friare hushållning betingade ekonomiska politikens utformning.

Med vad utskottet sålunda anfört och föreslagit torde även det i motionerna I: 341 och II: 437 under punkten c) framställda yrkandet få anses vara i huvudsak tillgodosett.»

dels ock utskottets hemställan under III bort hava följande lydelse:

»III. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 340 och II: 435 samt I: 341 och II: 437, punkten c), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i av utskottet ovan angivna avseenden.»

IV. av fröken *Andersson* samt herrar *Bergh* och *Skoglund* i Doverstorp, vilka ansett, att utskottet bort anhålla om en plan under vårsessionen 1950 för en ekonomisk politik, som kan leda till ett friare ekonomiskt system efter utgången av nämnda år, och att därför

dels den del av utskottets yttrande på s. 11, som börjar med orden »Det i» och slutar med orden »åtgärd föranleda», bort hava följande lydelse:

»Ett godtagande av subventioneringsprogrammets huvuddrag måste kompletteras med en bestämd fordran på en ekonomisk politik, som kan undanröja behovet av fortsatta subventioneringar efter den tidrymd Kungl. Maj:ts plan omfattar.

Kungl. Maj:ts subventionslinje täcker återstoden av innevarande år och hela året 1950. Under denna tidrymd kunna således knappast andra minskningar i utgående anslag tänkas än sådana som på grund av prisutvecklingen utom och inom landet bliva möjliga. Kungl. Maj:t har fäst stort avseende vid förhoppningar om internationella prisfall på viktiga importvaror. Lättad priskontroll borde kunna ge en tilltagande konkurrens möjligheter att justera priserna på viktiga, inom landet producerade varor. Utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t snabbt använder varje möjligen uppkommande tillfälle att nedbringa subventionsbeloppen, varvid icke endast eventuella prisfall på just de subventionerade varorna utan även prisjusteringar på andra för levnadskostnadsindex väsentliga varor böra utnyttjas.

Den ändrade ekonomiska politik utskottet anser riksdagen böra påfordra måste konkret angivas och sammanfattas i en plan, som bör framläggas tidigt nästa år — senast vid det tillfälle då eventuell framställning om anslag för fortsatt subventionering under första hälften av budgetåret 1950/51 förelägges riksdagen. I första hand är det Kungl. Maj:ts sak att avgöra sättet för planens utarbetande, men utskottet har för sin del ingenting att erinra mot det i motionerna I: 340 och II: 435 framställda förslaget om tillkallande av särskilda sakkunniga för ändamålet. Väsentligt är emellertid att planen utformas och framlägges i sådan tid, att intresseorganisationerna ha utgångspunkterna klara för sig, när de nästa år gå att taga sedvanlig ställning till förhandlingsläget. Särskild uppmärksamhet fordrar därvid hänsynen till statstjänstemännens och jämställda gruppers praxis för förhandlingar.

Det synes utskottet uppenbart att alternativet till den politik som resulterat i de i propositionerna nr 215 och 217 framställda förslagen är en friare

linje — med friare prisbildning, förhandlingar i vanlig ordning mellan arbetsmarknadens parter, en mera verklighetsbetonad prispolitik för jordbrukets produkter och en aktiv penningpolitik. Att även för tiden efter 1950 återhållsamhet i kraven på ökade inkomster för den enskilde torde vara fördelaktig — ur inkomsttagarens egen synpunkt — är uppenbart. Endast i huvudsak efter dessa linjer kan bestående samhällsekonomisk stabilitet och ett regleringsfritt tillstånd uppnås.

Utskottet betraktar alltså kalenderåret 1950 som en övergångsperiod, vilken måste bestämt avgränsas till sin längd och målmedvetet utnyttjas, så att förlängning av den nu bundna ekonomiska politiken ej behöver befaras.»

dels ock utskottets hemställan under III bort hava följande lydelse:

»III. att riksdagen må med bifall till motionerna I: 341 och II: 437, punkten c), samt i anledning av motionerna I: 340 och II: 435 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att under vårsessionen 1950 få sig förelagd en plan för en ekonomisk politik, som kan leda till ett friare ekonomiskt system efter utgången av år 1950.»